

Upių ir ežerų žvejų naudotos ir tebenaudojamos pagalbinės žvejybos priemonės vandeniui drumsti bei žuvims baidyti yra tokios paprastos, kad literatūroje jos tik pamirštos. Čia apžvelgsime turimus duomenis, leidžiančius susidaryti vaizdą apie jų konstrukciją, medžiagų ir gamybos pokyčius, panaudojimą bei žvejų vartotus pavadinimus XX a. antrojoje pusėje.

Visos vandens drumstimo bei žuvų baidymo priemonės pirmiausia turi ilgą kotą. Jei žvejys vandenį drumstė brisdamas arba iš valtės, kotas buvo trumpesnis (1,6 – 2,6 m), jei nuo kranto, - ilgesnis (4,6 – 6 m). Taigi paprasčiausia žuvų baidymo priemonė yra ilga kartis. Dažniausiai tai būdavo liekna eglaitė su kerplele, t.y. su sustorėjusia šaknimi. Žievė būdavo nulupama, kotas nudailinimas, kad nezulintų rankų, galas apdrožiamas peiliu. Išdžiuvusi tokia kartelė tapdavo lengva ir patvari. Ji neturėjo atskiro pavadinimo, ir Andrioniškyje (Anykščių r.) buvo pavadinta tiesiog "kartelyte bukesniu galu", o Dauguose (Alytaus r.) – šatra. Kartelėmis naudodavosi krytimis žvejoję kaimiečiai, taip pat moterys, o ežerų pakrančių žvejai jomis tyliai iš meldų išbaidydavo lydekas bei pasistumdavo valtelę. Vandens telkinių pakraščiuose žvejai, kartais su mova pailginę baidymo priemonės kotą, su juo "užkišdavo", t.y. pastatydavo neilgus tinklus.

Žvejai profesionalai žuvims baidyti iki pat Antrojo pasaulinio karo ir sovietiniais metais naudojami dailiai nutekintomis 10 – 16 cm skersmens alksnio ar drebulės trinkelėmis (burta, burtukė – Alytaus, Lazdijų r., bumburkė – Alytaus, Marijampolės r.) su mažesnio ar didesnio skersmens kiauryme. Senosiose priemonėse kotas su burta yra vientisi. Greičiausiai idėja pasidaryti tokią žuvų baidymo priemonę bus kilusi išduobus kiaurymę storajame karties gale. Nors šios priemonės yra gana patvarios, tačiau nuo mušimo į vandenį burta greitai ima skilinėti, be to, jai reikėjo surasti tinkamą eglaitę, o ir tekinti buvo keblu, tad žvejai atskirai pasidarydavo burtą ir metaline mova sujungdavo su kotu. Šios žuvų baidymo priemonės buvo labai efektyvios, tačiau nuo XX a. 7 dešimtmečio ėmė pamažu nykti, nes draudžiamomis tinklinėmis priemonėmis mėgėjai buvo linkę žvejoti tyliau. Žuvininkystės ūkių žvejai tuščiavidurių burtų pavyzdžiu gana

Žuvų baidymo priemonės

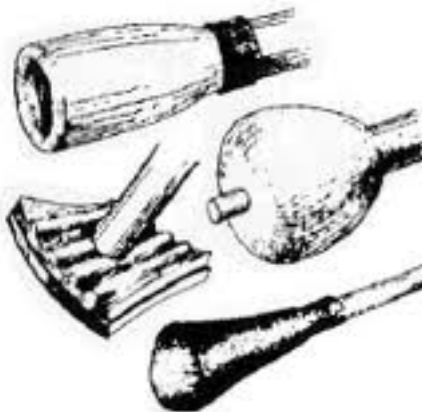
Parašė siaipzvejys

Antradienis, 14 Birželis 2011 20:03

greit sumeistraudavo paprastesnę priemonę: nudrožę trinkelę kūgiu ir šone padarę įkartą, kotą paprasčiausiai prikaldavo. Žinovai tokias priemones vadino "tinginių darbu".

Suvalkiečiai tuščiavidurių burtų nevertino. Čia žvejai gaminosi masyvias žuvų baidymo priemones, dailiai ištekindami jas iš pilnavidurio eglės kelmo (buoma – Lazdijų r.). Kotas dažniausiai būdavo iš to paties medžio. XX a. 7 – 10 dešimtmečiais paplitus nelegaliai žvejybai, žuvų baidymo priemonės imtos gaminti naudojant po ranka turimas medžiagas: ant karties užmaunamas putplasčio ar medinis skridinys, prikalamas seno kaliošo ar lentelės gabalas, skardinė tūta arba konservų dėžutė. Beje, karčių su gale užmautais skridiniais rado Rimutė Rimantienė, kasinédama akmens kلودus Šventojoje. Pasak jos, atsispiriant nuo kranto, dumblyjančiame ežere skridiniai neleisdavo kartelėms smigti į dumblą. Jos tiko ir žuvims į tinklus baidyti.

Poledinėje ežerų žvejyboje valkšnai vadovaujantis žvejys (zavadyla), artėjant tinklo sėdžiai (motniai), pro traukiamąją eketę į ją baidydavo žuvis. Žuvis į traukiamuosius tinklus ežerų žvejai baidė ir vasarą. Šiaurės rytų Lietuvos ir Trakų apylinkių ežeruose, kur žvejojo daug rusų sentikių ir gudų bei lenkų žvejų, šios priemonės buvo vadinamos iškraipytais slaviškais žodžiais baltak (Trakų r.) arba boltovnik (Zarasų r.) (bltr. баўтало, rus. болт, болтушка, ukr. бовт.) (liet. maišiklis). Šiuos terminus šnekamojoje kalboje mėginta vienaip ar kitaip sulietuvinti. Jų gausa rodo, kad tai buvo vietinių žvejų pastangos: baldyška (Molėtų r.), baldokas (Telšių r.), balduška (Kretingos r.), baltokas (Anykščių, Ignalinos, Kaišiadorių, Molėtų rajonai), baltuška (Telšių r.), boltas, boltukas (Marijampolės, Šalčininkų, Švenčionių, Trakų, Zarasų rajonai), boltka (Ignalinos, Kelmės, Švenčionių, Rokiškio rajonai, boltkas (Molėtų r.), bultas (Alytaus r.), bultauka (Varėnos r.), bultokas (Alytaus, Kaišiadorių, Lazdijų, Trakų, Varėnos rajonai), bultokas, butoklis (Lazdijų

Žuvų baidymo priemonės

Parašė siaipzvejys

Antradienis, 14 Birželis 2011 20:03

r.), buikė (Varėnos r.), buikėlas (Trakų r.), buikilas (Kaišiadorių r.).

K. Čerbulėno straipsnyje apie žvejybą Onušio apylinkėse, matyt, įsivėlusį korektūros klaidą: žuvis į tinklą buvo baidomos ne bolkuku, kaip parašyta, bet boltuku, nes ir vandens drumstimui apibūdinti buvo vartojami veiksmažodžiai bultoti, pabultoti. Daiktavardžiui buldokas buvo pritaikytas veiksmažodis buldokuoti. Lietuviškos kilmės yra pavadinimas baduška (Mažeikių r.), vartotas lygiagrečiai su veiksmažodžiu badyti, nes ištis darbas tuščiavidurėmis burtomis priminė vandens badymą ("abiem rankom duodavo į vandenį nuo ledo ar iš valtės").

Terminai buikė (Varėnos r.), buikėlas (Trakų r.) bei buikilas (Kaišiadorių r.) vartoti kartu su veiksmažodžiu buikinti (sakydavo pabuikina). Terminas buzokas (Vilkaviškio r., Vištytis) vartotas su veiksmažodžiu buzoti, t.y. drumsti vandenį.

Atskirą grupę pavadinimų sudaro daiktavardžiai purga (Joniškio r., Žagarė) ir šturgelis bei sprugtas, sprugtovas (Šilutės r.).

Trys pastarieji buvo vartojami su veiksmažodžiu spurgti.

Jurbarko ir Šilutės rajonų žvejai Nemune, taip pat Vilkaviškio ir Šakių rajonų žvejai Šešupėje naudojo žuvų baidymo priemones, padarytas šitaip: viename karties gale išilgai pritvirtinta stora viela su ant jos užmauta grandine arba varštais (zvaniukai). Šios priemonės geriau tiko naudoti tekančiame vandenyje. Jos buvo vadinamos baidurkė (Šilutės r.), barškalas (Jurbarko ir Šakių r.), rinkinė (Vilkaviškio r.). Kauno r. Raudondvario žvejai žuvis pabaidydavo ir Nevėžio dugną sudumblindavo grandine pagal upės gylį.

Reziumuojant reikia pasakyti, kad žuvų baidymo ir vandens drumstimo priemonių pavadinimų įvairovė rodo jas buvus labai reikalingas. Tačiau pastaraisiais dešimtmečiais jų gamyba, netgi mėgdžiojant tradicinius gaminius, aiškiai suprastėjo. Nelegalūs žvejai dažniausiai naudojami paprastomis ir lengvai prieinamomis medžiagomis: putplasčiu, guma, skarda, grandinėmis ir kt.